Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (piąta izba)

z dnia 26 lipca 2017 r.*

Odesłanie prejudycjalne – Przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości – Dostęp do wymiaru sprawiedliwości w sporach transgranicznych – Dyrektywa 2003/8/WE – Minimalne wspólne zasady odnoszące się do pomocy prawnej w sporach o tym charakterze – Zakres stosowania – Przepis państwa członkowskiego stanowiący, że koszty tłumaczenia koniecznych dokumentów uzasadniających wniosek o przyznanie pomocy prawnej nie podlegają zwrotowi

W sprawie C-670/15

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Bundesarbeitsgericht (federalny sąd pracy, Niemcy) postanowieniem z dnia 5 listopada 2015 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 15 grudnia 2015 r., w postępowaniu wszczętym przez

Jana Šalplachtę,

TRYBUNAŁ (piąta izba),

w składzie: J.L. da Cruz Vilaça, prezes izby, A. Tizzano (sprawozdawca), wiceprezes Trybunału, M. Berger, E. Levits i F. Biltgen, sędziowie,

rzecznik generalny: M. Szpunar,

sekretarz: K. Malacek, administrator,

uwzględniając pisemny etap postępowania i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 9 listopada 2016 r.,

rozważywszy uwagi przedstawione:

— w imieniu J. Šalplachty przez K. Jurisch i P. Probsta, Rechtsanwälte,

— w imieniu rządu niemieckiego przez M. Hellmanna, T. Henzego i J. Mentgen, działających w charakterze pełnomocników,

— w imieniu rządu czeskiego przez L. Březinovą, M. Smolka i J. Vláčila, działających w charakterze pełnomocników,

— w imieniu rządu hiszpańskiego przez M. Sampola Pucurulla, działającego w charakterze pełnomocnika,

— w imieniu Komisji Europejskiej przez M. Heller i M. Wilderspina, działających w charakterze pełnomocników,

* Język postępowania: niemiecki.

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 1 lutego 2017 r.,

wydaje następujący

Wyrok

1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 1 i 2 dyrektywy Rady 2003/8/WE z dnia 27 stycznia 2003 r. w celu usprawnienia dostępu do wymiaru sprawiedliwości w sporach transgranicznych poprzez ustanowienie minimalnych wspólnych zasad odnoszących się do pomocy prawnej w sporach o tym charakterze (Dz.U. 2003, L 26, s. 41 – wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 19, t. 6, s. 90).

2 Wniosek ten został przedstawiony w ramach postępowania wszczętego przez Jana Šalplachtę w przedmiocie zapłaty zaległego wynagrodzenia przez jego byłego pracodawcę Elektroanlagen & Computerbau GmbH.

Ramy prawne

Prawo Unii

3 Zgodnie z motywami 5, 6, 18 i 23 dyrektywy 2003/8:

„(5) Niniejsza dyrektywa ma na celu zachęcanie do ubiegania się o pomoc prawną w sporach transgranicznych przez osoby, które nie posiadają wystarczających środków, tam gdzie pomoc jest konieczna dla zapewnienia skutecznego dostępu do wymiaru sprawiedliwości. Powszechnie uznane prawo dostępu do wymiaru sprawiedliwości zostało także potwierdzone w art. 47 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej

(6) Ani brak środków w posiadaniu strony procesu, bez względu na to, czy występuje jako powód lub pozwany, ani trudności wynikające z transgranicznego charakteru sporu, nie powinny stać na przeszkodzie skutecznemu dostępowi do wymiaru sprawiedliwości.

[…]

(18) Złożoność różnic pomiędzy systemami prawnymi państw członkowskich i koszty nieodłącznie związane z transgranicznym wymiarem sporu nie powinny uniemożliwiać dostępu do wymiaru sprawiedliwości. Pomoc prawna powinna zatem obejmować pokrycie kosztów związanych bezpośrednio z transgranicznym charakterem sporu.

[…]

(23) W przypadku udzielenia pomocy prawnej przez państwo członkowskie, w którym mieści się sąd lub w którym orzeczenie ma zostać wykonane, wyłączając pomoc przedsporną, gdy wnioskodawca nie zamieszkuje na stałe ani nie przebywa stale na terytorium państwa członkowskiego, w którym mieści się sąd, państwo członkowskie musi zastosować własne prawodawstwo, zgodnie z zasadami niniejszej dyrektywy”.

4 Artykuł 1 dyrektywy 2003/8, zatytułowany „Cel i zakres”, stanowi:

„1. Celem niniejszej dyrektywy jest usprawnienie dostępu do wymiaru sprawiedliwości w sporach transgranicznych poprzez ustanowienie minimalnych wspólnych zasad odnoszących się do pomocy prawnej w sporach o tym charakterze.

2. Dyrektywa ma zastosowanie do sporów transgranicznych w sprawach cywilnych i handlowych, bez względu na rodzaj organu sądowego, który ma rozstrzygnąć spór. Stosowanie dyrektywy nie obejmuje w szczególności spraw podatkowych, celnych i administracyjnych.

3. W niniejszej dyrektywie termin »państwo członkowskie« oznacza państwa członkowskie z wyjątkiem Danii".

5 Artykuł 2 tej dyrektywy, zatytułowany „Spory transgraniczne", stanowi:

„1. Do celów niniejszej dyrektyw[y], spór transgraniczny ma miejsce, w przypadku gdy strona ubiegająca się o pomoc prawną, o jakiej mowa w dyrektywie, stale zamieszkuje lub stale przebywa w państwie członkowskim innym od tego, w którym mieści się sąd lub w którym orzeczenie ma być wykonane.

2. Państwo członkowskie, na którego terenie zamieszkuje strona sporu, jest określone zgodnie z art. 59 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych [(Dz.U. 2001, L 12, s. 1 – wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 19, t. 4, s. 42)].

3. Określenia, czy ma miejsce spór transgraniczny, dokonuje się w momencie złożenia wniosku zgodnie z niniejszą dyrektywą".

6 Artykuł 3 tej samej dyrektywy, zatytułowany „Prawo do pomocy prawnej", ma następujące brzmienie:

„1. Osoby fizyczne biorące udział w sporze, będącym przedmiotem niniejszej dyrektywy, są uprawnione do otrzymania stosownej pomocy prawnej w celu zapewnienia im skutecznego dostępu do wymiaru sprawiedliwości, zgodnie z warunkami określonymi w niniejszej dyrektywie.

2. Pomoc prawna jest uważana za właściwą [stosowną], kiedy gwarantuje:

a) poradę przedsporną w celu rozstrzygnięcia sporu przed wniesieniem sprawy do sądu;

b) pomoc prawną i reprezentowanie w sądzie, zwolnienie korzystającego z pomocy prawnej z kosztów sądowych lub pomoc w ich uiszczeniu, w tym kosztów określonych w art. 7 niniejszej dyrektywy, a także związanych z opłaceniem osób uprawnionych przez sąd do dokonywania czynności w trakcie procesu.

W państwach członkowskich, w których strona przegrywająca jest obciążona kosztami strony przeciwnej, w przypadku gdy korzystający z pomocy prawnej przegrywa proces, pomoc prawna pokrywa koszty poniesione przez stronę przeciwną, jeżeli pokrywałaby koszty, jakimi obciążony byłby korzystający z pomocy stale zamieszkujący lub przebywający na terytorium państwa członkowskiego, w którym mieści się sąd.

[…]".

7 Artykuł 5 dyrektywy 2003/8, zatytułowany „Warunki dotyczące środków finansowych", stanowi w ust. 1 i 2:

„1. Państwa członkowskie przyznają pomoc prawną osobom ujętym w art. 3 ust. 1, które są całkowicie lub częściowo niezdolne do poniesienia kosztów procesu przedstawionych w art. 3 ust. 2 ze względu na ich sytuację ekonomiczną. Pomoc ta ma zapewnić skuteczny dostęp do wymiaru sprawiedliwości.

2. Sytuację ekonomiczną tych osób ocenia kompetentny organ państwa członkowskiego, w którym mieści się sąd, mając na uwadze różne obiektywne czynniki, takie jak dochód, kapitał lub sytuacja rodzinna; włączając w to także oszacowanie środków finansowych osób, które są zależne finansowo od wnioskodawcy".

8 Artykuł 7 tej samej dyrektywy, zatytułowany „Koszty związane z transgranicznym charakterem sporu", brzmi:

„Pomoc prawna przyznawana w państwie członkowskim, w którym mieści się sąd, pokrywa wymienione koszty związane bezpośrednio z transgranicznym charakterem sporu:

a) wykładnię [tłumaczenie ustne];

b) tłumaczenie dokumentów żądanych przez sąd lub przez właściwy organ i przedłożonych przez beneficjenta, koniecznych dla rozstrzygnięcia sporu;

c) koszty podróży, poniesione przez wnioskodawcę, w przypadku konieczności osobistego stawienia się osób związanych z reprezentowaniem interesu wnioskodawcy, wynikającej z prawa państwa członkowskiego lub wymaganej przez sąd, na podstawie decyzji sądu stanowiącej o tym, iż odnośna osoba nie może zostać w sposób zadowalający przesłuchana w żaden inny sposób".

9 Artykuł 8 dyrektywy 2003/8, zatytułowany „Koszty pokrywane przez państwo członkowskie stałego zamieszkania lub pobytu", stanowi:

„Państwo członkowskie stałego zamieszkania lub pobytu wnioskodawcy zapewnia pomoc prawną, o której mowa w art. 3 ust. 2, obejmującą:

a) koszty związane z poradą miejscowego prawnika lub innej osoby uprawnionej przez sąd [ustawę] do udzielenia porady prawnej poniesione w tym państwie członkowskim do czasu otrzymania wniosku o pomoc prawną przez państwo członkowskie, w którym mieści się sąd;

b) tłumaczenie wniosku oraz koniecznych dokumentów uzasadniających wniosek, w przypadku przekazywania ich do organów tego państwa członkowskiego".

10 Artykuł 12 tej dyrektywy, zatytułowany „Organ przyznający pomoc prawną", stanowi:

„Pomoc prawną przyznaje lub odmawia jej właściwy organ państwa członkowskiego, w którym ma swoją siedzibę sąd, bez uszczerbku dla art. 8".

11 Artykuł 13 omawianej dyrektywy, zatytułowany „Składanie i przekazywanie wniosków o pomoc prawną", ma następujące brzmienie:

„1. Wnioski o pomoc prawną mogą być składane:

a) właściwemu organowi państwa członkowskiego, w którym wnioskodawca stale zamieszkuje lub przebywa (organ przekazujący); lub

b) właściwemu organowi państwa członkowskiego, w którym siedzibę ma sąd lub w którym wykonywane jest orzeczenie (organ otrzymujący).

2. Wnioski o pomoc prawną są wypełniane, a dokumenty uzasadniające wniosek są tłumaczone na:

a) język urzędowy lub jeden z języków państwa członkowskiego, w którym mieści się właściwy organ otrzymujący wniosek, będący jednym z języków instytucji [Unii];

b) inny język, wskazany przez państwo członkowskie jako język, który akceptuje, zgodnie z art. 14 ust. 3.

[…]

4. Właściwy organ przekazujący pomaga wnioskodawcy w celu zapewnienia, że do wniosku zostały dołączone wszystkie uzasadniające go dokumenty, wymagane dla umożliwienia rozpatrzenia wniosku. Ponadto pomaga wnioskodawcy w zapewnieniu wszystkich koniecznych tłumaczeń dokumentów uzasadniających wniosek, zgodnie z art. 8 lit. b).

Właściwy organ przekazujący przekazuje wniosek właściwemu organowi otrzymującemu w innym państwie członkowskim w ciągu 15 dni od otrzymania poprawnie wypełnionego wniosku w jednym z języków określonych w ust. 2 wraz z dokumentami uzasadniającymi wniosek przetłumaczonymi, jeśli to konieczne, na jeden z tych języków.

[…]

6. Państwa członkowskie nie mogą pobierać opłat za usługi świadczone zgodnie z ust. 4. […]".

Prawo niemieckie

12 Paragraf 114 ust. 1 Zivilprozessordnung (kodeksu postępowania cywilnego), w brzmieniu mającym zastosowanie do okoliczności w postępowaniu głównym (zwanego dalej „ZPO"), stanowi:

„Stronie, która z powodu sytuacji osobistej i finansowej nie jest w stanie ponieść kosztów postępowania, jest w stanie ponieść je w części albo w kilku ratach, przyznaje się na jej wniosek pomoc prawną, jeżeli zamierzone powództwo lub obrona przed sądem ma dostateczne szanse powodzenia i nie wynika ze złej wiary. W odniesieniu do transgranicznej pomocy prawnej w ramach Unii Europejskiej stosuje się uzupełniająco §§ 1076–1078".

13 Paragraf 117 ZPO stanowi:

„1. Wniosek o przyznanie pomocy prawnej składa się do sądu, przed którym toczy się postępowanie […].

2. Do wniosku należy dołączyć oświadczenie strony dotyczące sytuacji osobistej i finansowej (sytuacji rodzinnej, zawodowej, majątkowej, dochodów i obciążeń) oraz odnośne dokumenty uzasadniające wniosek […]".

14 Zgodnie z § 1076 ZPO:

„Jeżeli dalsze przepisy nie stanowią inaczej, w odniesieniu do transgranicznej pomocy prawnej w ramach Unii Europejskiej zgodnie z [dyrektywą 2003/8] stosuje się §§ 114–127a".

15 Paragraf 1078 ZPO ma następujące brzmienie:

„1. Do rozpatrzenia wpływających wniosków o przyznanie transgranicznej pomocy prawnej właściwy jest sąd, przed którym toczy się postępowanie, względnie sąd, który ma orzeczenie wykonać. Wnioski muszą zostać wypełnione w języku niemieckim, a do uzasadniających je dokumentów należy dołączyć tłumaczenie na język niemiecki. […]

[…]".

16 Paragraf 184 zdanie pierwsze Gerichtsverfassungsgesetz (prawa o ustroju sądów), w brzmieniu mającym zastosowanie do okoliczności w postępowaniu głównym, ma następujące brzmienie:

„Językiem urzędowym w sądach jest niemiecki".

Postępowanie główne i pytanie prejudycjalne

17 Z postanowienia odsyłającego wynika, że pismami z dnia 24 września 2013 r. i z dnia 21 października 2013 r. J. Šalplachta, który ma miejsce zamieszkania w Republice Czeskiej, wytoczył przed Arbeitsgericht Zwickau (sądem pracy w Zwickau, Niemcy) powództwo o zapłatę zaległego wynagrodzenia za pracę przeciwko spółce Elektroanlagen & Computerbau. W ramach postępowania skarżący w postępowaniu głównym złożył również wniosek o przyznanie pomocy prawnej dla celów postępowania w pierwszej instancji.

18 Pismem z dnia 27 listopada 2013 r. skarżący w postępowaniu głównym złożył wniosek o objęcie pomocą prawną kosztów tłumaczenia dokumentów dotyczących jego sytuacji dochodowej i majątkowej na niemiecki, które to tłumaczenie zostało dokonane przez biuro tłumaczeń z siedzibą w Dreźnie (Niemcy).

19 Postanowieniem z dnia 8 kwietnia 2014 r. Arbeitsgericht Zwickau (sąd pracy w Zwickau) przyznał pomoc prawną dla celów postępowania przed sądem pierwszej instancji, ale odmówił objęcia tą pomocą kosztów tłumaczenia omawianych dokumentów.

20 Zażalenie na to rozstrzygnięcie odmowne, złożone przez skarżącego w postępowaniu głównym zostało oddalone przez Landesarbeitsgericht Chemnitz (sąd pracy wyższej instancji w Chemnitz, Niemcy) orzeczeniem z dnia 15 kwietnia 2015 r. Sąd ten stwierdził między innymi, że zgodnie z przepisami dyrektywy 2003/8 zwrot kosztów tłumaczenia dokumentów uzasadniających wniosek o przyznanie pomocy prawnej przyznaje się, w sytuacji gdy wniosek ten zostaje złożony do organu przekazującego w rozumieniu art. 13 ust. 1 lit. a) tej dyrektywy, czyli właściwego organu państwa członkowskiego, w którym wnioskodawca ma miejsce zamieszkania lub zwykłego pobytu. Natomiast przepisy te nie przewidują zwrotu omawianych kosztów w sytuacji, gdy wniosek składa się, jak w niniejszym wypadku, bezpośrednio do organu otrzymującego w rozumieniu art. 13 ust. 1 lit. b) omawianej dyrektywy, czyli właściwego organu państwa członkowskiego, w którym siedzibę ma sąd (państwa członkowskiego forum) lub w którym wykonywane jest orzeczenie.

21 Ponadto, zdaniem wspomnianego sądu, na podstawie §§ 114 i 1078 ZPO, pomoc prawna obejmuje wyłącznie koszty związane z postępowaniem sądowym. Pomoc ta nie pokrywa zatem kosztów tłumaczenia dokumentów, które mają zostać przedłożone w ramach postępowania w przedmiocie rozpatrzenia wniosku o przyznanie pomocy prawnej, ponieważ przyjmuje się, że te koszty zostały poniesione poza spornym postępowaniem.

22 Skarżący w postępowaniu głównym wniósł odwołanie od tego orzeczenia do Bundesarbeitsgericht (federalnego sądu pracy, Niemcy). Zdaniem tego sądu dyrektywa 2003/8 nie pozwala w sposób wystarczająco jasny ustalić, czy i w jakim zakresie państwo członkowskie forum powinno pokryć koszty tłumaczenia dokumentów załączony do wniosku o przyznanie pomocy prawnej, w sytuacji gdy – tak jak w sprawie w postępowaniu głównym – wnioskujący o pomoc prawną sam zlecił tłumaczenie tych dokumentów i złożył swój wniosek bezpośrednio do organu właściwego co do istoty sprawy, który jest również właściwy do rozpatrzenia wspomnianego wniosku jako organ otrzymujący w rozumieniu art. 13 ust. 1 lit. b) omawianej dyrektywy. Niemniej jednak podnosi, że odmowa objęcia pomocą prawną kosztów tłumaczenia tych dokumentów, przy założeniu że stanowi ona ograniczenie skutecznego dostępu do wymiaru sprawiedliwości, realizuje zasługujący na ochronę cel, czyli

zwolnienie skarbu państwa w państwie członkowskim forum z kosztów, które powinny raczej być ponoszone przez państwo członkowskie, w którym wnioskodawca ma swoje miejsce zamieszkania lub stałego pobytu.

23 W powyższych okolicznościach Bundesarbeitsgericht (federalny sąd pracy) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującym pytaniem prejudycjalnym:

„Czy przysługujące osobie fizycznej prawo skutecznego dostępu do wymiaru sprawiedliwości w sporze transgranicznym w rozumieniu art. 1 i 2 dyrektywy 2003/8 wymaga, by przyznana przez Republikę Federalną Niemiec pomoc prawna obejmowała poniesione przez wnioskodawcę koszty tłumaczenia oświadczenia oraz załączonych do wniosku o przyznanie pomocy prawnej uzasadniających go dokumentów, gdy jednocześnie z wytoczeniem powództwa wnioskodawca wniósł do sądu [rozpoznającego sprawę] – będącego zgodnie z art. 13 ust. 1 lit. b) dyrektywy również organem przyjmującym – wniosek o przyznanie pomocy prawnej i sam zlecił dokonanie tłumaczenia?”.

W przedmiocie pytania prejudycjalnego

24 Poprzez swoje pytanie prejudycjalne sąd odsyłający zmierza zasadniczo do ustalenia, czy art. 3, 8 i 12 dyrektywy 2003/8, rozpatrywane łącznie, należy interpretować w ten sposób, że pomoc prawna przyznawana przez państwo członkowskie forum, w którym osoba fizyczna mająca miejsce zamieszkania lub stałego pobytu w innym państwie członkowskim złożyła wniosek o przyznanie pomocy prawnej w sporze transgranicznym, obejmuje również poniesione przez tę osobę koszty tłumaczenia koniecznych dokumentów uzasadniających ten wniosek.

25 Aby udzielić odpowiedzi na to pytanie, należy zauważyć, że zgodnie z motywem 5 dyrektywy 2003/8 ma ona na celu zachęcanie do ubiegania się o pomoc prawną w sporach transgranicznych w sprawach cywilnych i handlowych, w celu zapewnienia wszystkim osobom, które nie posiadają wystarczających środków, skutecznego dostępu do wymiaru sprawiedliwości, zgodnie z art. 47 akapit trzeci karty praw podstawowych.

26 Zgodnie bowiem z motywem 6 tej dyrektywy ani brak środków finansowych w posiadaniu strony procesu, ani trudności wynikające z transgranicznego charakteru sporu nie powinny stać na przeszkodzie skutecznemu dostępowi do wymiaru sprawiedliwości.

27 W tym względzie z omawianej dyrektywy wynika, że bariery językowe nie mogą stanąć na przeszkodzie możliwości powołania się przez osobę mającą miejsce zamieszkania lub zwykłego pobytu w państwie członkowskim innym niż państwo członkowskie forum na pełnię praw przed sądami innego państwa członkowskiego, w sytuacji gdy język postępowania tego ostatniego państwa członkowskiego różni się od języka pierwszego państwa członkowskiego. Wymóg ten dotyczy również dokumentów i zaświadczeń, które z uwagi na transgraniczny charakter sporu są zredagowane w języku innym niż język postępowania i powinny w rezultacie zostać przetłumaczone.

28 W tym kontekście art. 3 ust. 1 i 2 omawianej dyrektywy gwarantuje prawo każdej osoby fizycznej będącej stroną sporu transgranicznego w sprawach cywilnych lub handlowych do otrzymania „stosownej” pomocy prawnej.

29 W odniesieniu do procedury składania wniosku o pomoc prawną w celu zapewnienia skutecznego dostępu do wymiaru sprawiedliwości art. 13 ust. 1 dyrektywy 2003/8 stanowi, że ubiegający się o pomoc prawną ma do wyboru dwie opcje, ponieważ może złożyć wniosek o pomoc prawną do właściwego organu państwa członkowskiego, w którym stale zamieszkuje lub przebywa, który to organ nazwany jest w art. 13 ust. 1 lit. a) tej dyrektywy organem przekazującym, albo do właściwego organu państwa członkowskiego forum lub w którym jest wykonywane orzeczenie, który to organ nazwano w art. 13 ust. 1 lit. b) omawianej dyrektywy organem otrzymującym.

30 Co się tyczy zakresu pomocy prawnej, to przede wszystkim art. 3 ust. 2 dyrektywy 2003/8 stanowi, że pomoc ta jest uznawana za „stosowną”, w sytuacji gdy gwarantuje wnioskodawcy poradę przedsporną, pomoc prawną i reprezentowanie w sądzie, a także zwolnienie z kosztów sądowych, w tym w razie potrzeby potencjalnych kosztów poniesionych przez stronę przeciwną, jeśli korzystający z pomocy prawnej przegra sprawę.

31 Następnie, zgodnie z art. 7 tej dyrektywy, pomoc prawna przyznana w państwie forum pokrywa koszty związane bezpośrednio z transgranicznym charakterem sporu, czyli koszty tłumaczenia ustnego, koszty tłumaczenia dokumentów żądanych przez sąd lub przez właściwy organ i przedłożonych przez beneficjenta, koniecznych dla rozstrzygnięcia sporu, a także koszty ewentualnej podróży, które wnioskodawca musi ponieść.

32 Wreszcie art. 8 omawianej dyrektywy, zatytułowany „Koszty pokrywane przez państwo członkowskie stałego zamieszkania lub pobytu [wnioskodawcy]” stanowi, że to państwo członkowskie pokrywa poniesione na jego terytorium koszty związane z poradą miejscowego prawnika lub innej osoby uprawnionej przez ustawę do udzielenia porady prawnej do czasu otrzymania wniosku o pomoc prawną w państwie członkowskim forum, a także tłumaczenie wniosku o pomoc prawną oraz koniecznych dokumentów uzasadniających wniosek, w przypadku gdy wniosek zostaje złożony do organów państwa członkowskiego stałego zamieszkania lub pobytu wnioskodawcy.

33 W rozpatrywanym wypadku sąd odsyłający uzasadnia niniejszy wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym wątpliwościami, jakie powziął w odniesieniu do identyfikacji państwa członkowskiego, które powinno zapewnić pokrycie kosztów tłumaczenia koniecznych dokumentów uzasadniających wniosek o pomoc prawną, w sytuacji gdy ubiegający się o pomoc prawną skorzystał z opcji ustanowionej w art. 13 ust. 1 lit. b) dyrektywy 2003/8, kierując ten wniosek bezpośrednio do organu otrzymującego.

34 Należy stwierdzić w pierwszej kolejności, że pomoc prawna, którą powinna otrzymać każda osoba fizyczna będąca stroną sporu transgranicznego, musi być, zgodnie z brzmieniem art. 3 ust. 2 omawianej dyrektywy „pomocą stosowną” w celu zagwarantowania skutecznego dostępu do wymiaru sprawiedliwości.

35 Tymczasem, jak zauważył zasadniczo rzecznik generalny w pkt 42 swojej opinii, złożenie wniosku o pomoc prawną, czy to przed organem przekazującym czy otrzymującym stanowi warunek wstępny dla gwarancji skutecznego dostępu do wymiaru sprawiedliwości, jaki ta sama dyrektywa ma zapewniać, zgodnie z art. 47 ust. 3 karty praw podstawowych.

36 W tym kontekście należy stwierdzić, że dokumenty załączone do wniosku o pomoc prawną mają w systemie dyrektywy 2003/8 szczególne znaczenie. Zgodnie bowiem z art. 5 ust. 1 tej dyrektywy pomoc prawna zostaje przyznana osobom, które są całkowicie lub częściowo niezdolne do poniesienia kosztów procesu z uwagi na swą sytuację ekonomiczną. Stosownie do art. 5 ust. 2 omawianej dyrektywy sytuację ekonomiczną osoby ocenia kompetentny organ państwa członkowskiego forum, mając na uwadze różne obiektywne czynniki, takie jak dochód, posiadany kapitał lub sytuacja rodzinna. Tym samym, w sytuacji gdy wnioskodawca nie przedstawi określonych dokumentów poświadczających jego sytuację osobistą i finansową, wniosek o pomoc prawną nie może zostać uwzględniony. Omawiane dokumenty stanowią wobec tego warunek wstępny dla otrzymania tej pomocy.

37 W drugiej kolejności należy przypomnieć, że zgodnie z art. 12 dyrektywy 2003/8 w związku z jej motywem 23, pomoc prawną przyznaje lub odmawia jej państwo członkowskie forum, „bez uszczerbku dla art. 8” tej dyrektywy.

38 Tymczasem dla celów sprawy w postępowaniu głównym należy zauważyć, że zgodnie z art. 8 lit. b) omawianej dyrektywy państwo członkowskie stałego zamieszkania lub pobytu wnioskującego o pomoc prawną przyznaje pomoc prawną pozwalającą na pokrycie kosztów tłumaczenia wniosku oraz koniecznych dokumentów uzasadniających wniosek „w przypadku przekazywania ich do organów tego państwa członkowskiego”.

39 W tym kontekście wykładni uściślenia zawartego w ostatnim zdaniu art. 8 lit. b) dyrektywy 2003/8 należy dokonywać w ten sposób, że nie oznacza ono warunku, który ma zostać spełniony we wszystkich wypadkach przez osobę ubiegającą się o pomoc prawną celem uzyskania pokrycia omawianych kosztów, lecz ogranicza się do zidentyfikowania sytuacji, w której beneficjent może otrzymać pokrycie tych kosztów w państwie stałego zamieszkania lub zwykłego pobytu, nie wykluczając jednak takiego pokrycia, gdy, jak w sprawie w postępowaniu głównym, wniosek zostaje złożony w państwie członkowskim forum.

40 Innymi słowy, jak zasadniczo zauważył rzecznik generalny w pkt 53 swojej opinii, art. 8 lit. b) dyrektywy 2003/8 należy interpretować w ten sposób, że przewiduje on – jako wyjątek od ogólnej zasady wymagającej pokrycia przez państwo członkowskie forum kosztów związanych z transgranicznym charakterem sporu – pokrycie przez państwo członkowskie stałego zamieszkania lub zwykłego pobytu kosztów tłumaczenia wniosku o pomoc prawną oraz koniecznych dokumentów uzasadniających ten wniosek.

41 W trzeciej kolejności należy stwierdzić, że wyłączenie pokrycia przez państwo członkowskie forum kosztów związanych z tłumaczeniem niezbędnych dokumentów uzasadniających wniosek o przyznanie pomocy prawnej stałoby w sprzeczności z celami realizowanymi przez dyrektywę 2003/8, przypomnianymi w pkt 25–27 niniejszego wyroku, a dotyczącymi skutecznego dostępu do wymiaru sprawiedliwości w sporach transgranicznych, ponieważ stanowiłoby to formę ukarania wnioskującego o pomoc prawną za złożenie wniosku o przyznanie pomocy prawnej bezpośrednio w organie otrzymującym.

42 Jak bowiem wynika z pkt 29 niniejszego wyroku, art. 13 dyrektywy 2003/8 oferuje osobie ubiegającej się o pomoc prawną wybór pomiędzy dwiema alternatywnymi, równorzędnymi opcjami, pozwalając mu złożyć wniosek o przyznanie pomocy prawnej bądź do organu przekazującego, bądź do organu otrzymującego.

43 Tymczasem, gdyby koszty związane z tłumaczeniem koniecznych dokumentów uzasadniających wniosek o przyznanie pomocy prawnej były pokrywane wyłącznie w sytuacji, gdy osoba ubiegająca się o pomoc prawną zwróci się do właściwych organów państwa członkowskiego miejsca swego zamieszkania lub zwykłego pobytu, prowadziłoby to niesłusznie do uzależnienia uzyskania pomocy prawnej dotyczącej tych kosztów od opcji proceduralnej wybranej przez zainteresowanego i pozbawiałoby znaczenia art. 13 ust. 1 lit. b) dyrektywy 2003/8, który przewiduje możliwość przedłożenia wniosku o pomoc prawną bezpośrednio do organu otrzymującego.

44 Ponadto, jak zauważył rzecznik generalny w pkt 46 swojej opinii, takie wyłączenie mogłoby prowadzić do bardziej uciążliwego dla ubiegającego się o pomoc prawną rozwiązania proceduralnego. Zamiast bowiem składać wniosek o przyznanie pomocy prawnej bezpośrednio do sądu właściwego do rozpoznania sporu co do istoty, wnioskodawca musiałby wszczynać dwa odrębne postępowania: pierwsze – przed sądem właściwym państwa członkowskiego forum celem zabezpieczenia zachowania terminów proceduralnych, a drugie – przed organami w państwie członkowskim jego miejsca zamieszkania lub pobytu celem uzyskania zwrotu kosztów poniesionych w związku z wnioskiem o przyznanie pomocy prawnej.

45 Taka sytuacja stanowiłaby tym samym przeszkodę w korzystaniu z prawa do skutecznego dostępu do wymiaru sprawiedliwości osoby będącej stroną w sporze transgranicznym, która nie posiada niezbędnych środków do poniesienia kosztów sądowych i która znajduje się w trudniejszej sytuacji z uwagi na transgraniczny charakter sporu, którego jest stroną.

46 Należy jeszcze uściślić, że dyrektywa 2003/8 ma za zadanie, zgodnie z samym brzmieniem jej tytułu, „usprawnić dostęp do wymiaru sprawiedliwości w sporach transgranicznych" poprzez zastąpienie systemu współpracy w obszarze pomocy prawnej, wprowadzonego Porozumieniem europejskim Rady Europy w sprawie przekazywania wniosków o przyznanie pomocy sądowej, sporządzonym w Strasburgu w dniu 27 stycznia 1977 r., które przewidywało mechanizmy doręczania i przekazywania, nie dotykając jednak kwestii zakresu pomocy prawnej w państwie forum.

47 Biorąc powyższe pod uwagę, na pytanie prejudycjalne należy odpowiedzieć, że wykładni art. 3, 8 i 12 dyrektywy 2003/8, rozpatrywanych łącznie, należy dokonywać w ten sposób, że pomoc prawna przyznawana przez państwo członkowskie forum, w którym osoba fizyczna mająca miejsce zamieszkania lub stałego pobytu w innym państwie członkowskim złożyła wniosek o przyznanie pomocy prawnej w sporze transgranicznym, obejmuje również poniesione przez tę osobę koszty tłumaczenia koniecznych dokumentów uzasadniających ten wniosek.

W przedmiocie kosztów

48 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (piąta izba) orzeka, co następuje:

Wykładni art. 3, 8 i 12 dyrektywy Rady 2003/8/WE z dnia 27 stycznia 2003 r. w celu usprawnienia dostępu do wymiaru sprawiedliwości w sporach transgranicznych poprzez ustanowienie minimalnych wspólnych zasad odnoszących się do pomocy prawnej w sporach o tym charakterze, rozpatrywanych łącznie, należy dokonywać w ten sposób, że pomoc prawna przyznawana przez państwo członkowskie forum, w którym osoba fizyczna mająca miejsce zamieszkania lub stałego pobytu w innym państwie członkowskim złożyła wniosek o przyznanie pomocy prawnej w sporze transgranicznym, obejmuje również poniesione przez tę osobę koszty tłumaczenia koniecznych dokumentów uzasadniających ten wniosek.

Podpisy